

رئیس هیات مدیره انجمن معماران استان مطرح کرد؛

ابرجالش‌های طرح جامع کرمان بازننگری شود

مشاور طرح تجربه کافی در مقیاس کرمان ندارد * وضعیت مدیریت شهری یک ابرچالش مهم در نظر گرفته شود * مشاور طرح از نیروهای توانمند کرمان استفاده کند * برخورد مشاور طرح با بافت تاریخی باید رصد شود

اسما پورزنگی آبادی

شهر کرمان در موقعیت جدیدی قرار گرفته و آن این‌که همزمان دو طرح مهم آن در حال تهیه است. یکی طرح جامع شهری و دیگری طرح ترافیک.

متخصصان اما درباره طرح جامع و آنچه که شرکت مهندسان مشاور ماب؛ تهیه‌کننده این طرح انجام می‌دهد دغدغه‌هایی دارند.

اواسط شهریورماه بود که از سوی انجمن معماران استان و مرکز مطالعات محیطی شهر و روستای دانشگاه آزاد جلسه‌ای برنامه‌ریزی شد تا با حضور مشاور طرح، این دغدغه‌ها مطرح و طرفین از آنچه که درباره شهر کرمان می‌اندیشند آگاه شوند. آن جلسه اما ساعتی پیش از برگزاری به دلیل آنچه که عدم آمادگی مشاور اعلام شد، لغو گردید. دوشنبه هفته گذشته اما سرانجام این نشست در دانشگاه آزاد برگزار شد. به دلیل اهمیت موضوع و این که فدای کرمان نتوانستیم در آن جلسه شرکت کنیم، با دکتر نیما جهان‌بین - عضو هیات علمی دانشگاه و رئیس هیات مدیره انجمن معماران استان کرمان گفت‌وگویی انجام دادیم.

جهان‌بین برخی از دغدغه‌های جامعه تخصصی کرمان درباره طرح جامع را برشمرد؛ از جمله این که شرکت فوق تجربه کافی در زمینه طرح‌های جامع در مقیاس شهری مثل کرمان را ندارد و البته ابراز امیدواری کرد که مشاور با بهره‌گیری از توان متخصصان توانمند این ضعف خود را رفع کند. او همچنین یادآوری کرد که مشاور از برنامه زمان‌بندی عقب است و درباره موضوع نادیده گرفتن بافت تاریخی در جریان تهیه این طرح نیز توضیح داد.

در بخش دیگری از این گفت‌وگو، او ضمن اشاره به فهرست پنج‌گانه ابرچالش‌هایی که مشاور طرح تأکید کرد که این فهرست باید مورد بازننگری قرار گرفته و مواردی به آن اضافه شود. گفت‌وگو با او را در ادامه می‌خوانید.

هفته گذشته با مشاور طرح جلسه‌ای در دانشگاه برگزار کردید. لطفاً بفرمایید جدی‌ترین دغدغه و نگرانی‌ای که متخصصان و دانشگاهیان درباره طرح جامع دارند چه مواردی است که منجر به برگزاری این جلسه شد؟

یکی از مهم‌ترین نگرانی‌هایی که جامعه متخصصان دارند مربوط به آن چیزی است که تاکنون به‌عنوان عایدات طرح جامع نصب این شهر شده است. در این خصوص این سوال مطرح است که چه ضعف‌هایی در طرح‌های جامع پیشین وجود داشته که پیامد مناسبی برای شهر کرمان نداشته است؟ همان‌طور که می‌دانید طرح جامع طرح هدایت مادر است و تمامی راهبردهای اصلی هدایت و توسعه شهر در قالب این طرح ارائه می‌شود و سپس طرح تفصیلی براساس این طرح راهکارها یا سیاست‌های اجرایی را تعیین تکلیف کند؛ البته در مقیاسی که اقتضای هر طرح است. بنابراین مسئله اول پیامدهای طرح‌های جامع گذشته برای کرمان و وضع موجود شهر است و اینکه همان چیزی که در این طرح‌ها وجود داشته به‌طور کامل تحقق نیافته است. مسئله بعدی این است که آسیب‌شناسی لازم درباره این طرح‌ها صورت بگیرد تا دقیقاً بدانیم که چرا امروز چنین شرایطی را داریم؟ علاوه بر این دو موضوع که جزو دغدغه‌های جدی جامعه متخصصان است، این مسئله نیز قابل اعتناست که نظام جامع در دنیای امروز یک نظام تاریخ‌گذشته است که ناکارآمدی خود را نشان داده اما با این وجود ما کماکان داریم براساس همان نظام برنامه‌ریزی در شهرها عمل می‌کنیم. بنابراین، با توجه به این ناکارآمدی ذاتی باید تدابیری اندیشیده شود که حداقل آسیب‌ها دامن گیر طرح جامع و شهر کرمان شود. بنابراین یک نگرانی کلی درباره طرح‌های جامع و ضعف‌های این نوع از نظام برنامه‌ریزی است و دیگری هم مربوط به تجربه گذشته شهر کرمان و پافشاری بر این مسئله

که با آسیب‌شناسی ناکارآمدی طرح‌های سابق راهی فرا روی طرح جامع جدید گشوده شود. آنچه که مشاور طرح جامع در پاسخ به این دغدغه‌ها مطرح می‌کند قابل‌قبول است؟ با همچنان نسبت به طرح جدید نگرانی وجود دارد؟

اجازه دهید جنبه‌ها و جزئیات بیشتری از این دغدغه‌ها را مطرح کنم و سپس این پرسش را پاسخ بدهم که آیا رفع نگرانی شده یا هنوز وجود دارد. ابتدا این‌که ما درباره مشاور تهیه‌کننده طرح بررسی‌هایی داشتیم و به این نتیجه رسیدیم که این مشاور اگرچه در سطح ملی مطرح است ولی تجربه کافی در زمینه طرح‌های جامع در مقیاس شهری مثل کرمان ندارد و شهرهایی که تاکنون این مشاور برای آن‌ها طرح جامع تهیه کرده بسیار کوچک‌تر از کرمان هستند و پیچیدگی مسائل کرمان را ندارند. در این زمینه خوشبختانه یک اتفاق خوب رخ داده و آن اینکه مشاور یک شخصیت دانشگاهی را به‌عنوان مدیر پروژه انتخاب کرده که تاکنون کاملاً همدلانه با نگرانی‌هایی که انجمن‌ها و تشکل‌هایی که نسبتی با دانشگاه دارند برخورد کرده و واکنش‌هایی که از ایشان دیدیم دقیقاً با آنچه از دکتر احمدیان به‌عنوان شخصیت دانشگاهی انتظار می‌رفت مطابقت داشت. در این زمینه می‌توانم به‌طور مشخص به روشمند کار کردن مشاور در جلسات شورای راهبری طرح اشاره کنم. بنده به عنوان عضو این شورا در یکی از جلسات حضور داشتم و شاهد بودم که مشاور کاملاً نوآورانه و متکی به روش در حال جذب مشورت از افراد و نهادهای و شخصیت‌های حقیقی و حقوقی حاضر در شورای راهبری است. بنابراین تا اندازه‌ای از این بابت امیدوار هستیم که نگرانی از کم‌تجربه بودن مشاور با کمک نیروی متخصص و توانمندش رفع شود ولی برخی مسائل که در شرح خدمات مشاور وجود دارد و از طرفی قیمت قرارداد مشاور، نگران‌کننده است. مثلاً از روز اول این نگرانی ابراز شده که بافت تاریخی از شرح خدمات مشاور کنار گذاشته شده است. البته در حال حاضر مشاور می‌گوید به این شکل نیست که بافت تاریخی از طرح جامع کنار گذاشته شده باشد بلکه ارتباطات بافت تاریخی با شهر و مسائل مرتبط با شهر بافت تاریخی در طرح جامع دیده می‌شود ولی خود بافت تاریخی باید صاحب طرح توسعه جداگانه‌ای شود که در ادامه طرح جامع بتواند به مسائل این محدوده بپردازد. با این وجود، ما در چند جلسه تأکید کردیم که با توجه به شرایط بسیار نگران‌کننده بافت تاریخی شهر کرمان، این محدوده باید به طور خاص مورد توجه مشاور تهیه‌کننده طرح جامع باشد. در این زمینه کماکان اتفاقاتی که می‌افتد را دنبال خواهیم کرد. نگرانی بعدی این است که در نگاه جدید وزارت‌خانه به تهیه طرح‌های جامع که نگاهی مسئله‌محور است، کرمان به‌عنوان یک شهر پایلوت انتخاب شده است و اینکه تجربه چنین شرح خدماتی که مسئله‌محور باشد وجود ندارد حساسیت را بالا برده است. مشاور تا این مرحله از کار و در راستای نگاه مسئله‌محور به تهیه طرح جامع شهر کرمان ابرچالش‌هایی را

در این زمینه جامعه متخصصان خواستار یک نگاه نو به مسئله است. برای خود بنده این امکان پیش آمد که در جلسه شورای راهبری طرح جامع به‌طور مفصل درباره این موضوع صحبت کنم. مدیر پروژه هم از این که نگاه جدید در برخورد با جامعه افغانستانی‌ها که سابقه زندگی‌شان در بافت تاریخی کرمان به بیش از ۶۰ سال رسیده داشته باشند استقبال کرد. همچنین مشاور به‌درستی بر تنش‌های محیطی در شهر تکیه کرده اما موضوع این است که اولویت با کدام است. با توجه به تجارب به‌روزی که در ستاد بحران درباره زلزله وجود دارد در حال حاضر به نظر می‌آید فرونشست زمین و تغییر مدل‌های بارش و ریزگردها مسائل اساسی هستند. ریزگردها از جمله چالش‌های زیست محیطی است که به طور جدی شهرهای ما را گرفتار می‌کند ولی داده‌های بسیار اندکی درباره آن وجود دارد. مشاور سومین چالش سوم را رقابت‌گری کرمان با شهرهای مجاور مطرح کرده است. در این زمینه جامعه تخصصی بر اضافه شدن کرمان به مثلث گردشگری تاریخی و فرهنگی کشور و تبدیل آن به مربع گردشگری تأکید کرد. در طرح آمایش سرزمین هم کرمان به‌عنوان ضلع چهارم و به‌عنوان یکی از مقاصد اصلی گردشگری معرفی شده ولی در حاضر در مقایسه با اصفهان و یزد و شیراز در حوزه زیرساخت‌ها بسیار عقب هستیم. چیزی که مطمئن هستیم اما این است که گردشگری باید یکی از محورهای توسعه اقتصادی شهر کرمان باشد. موضوع بعدی مدنظر مشاور مشکل فضاهای شهری طراحی‌نشده یا طراحی ضعیف در کرمان است اما نسبت به این ابرچالش نقدی وجود دارد. مسئله این است که اگرچه بحران مدیریت که در کشور بحرانی فراگیر است اما در کرمان بحران مدیریتی شرایطی بسیار ویژه دارد. بنابراین دیدگاه جامعه تخصصی این است که چالش مدیریت شهری یک ابرچالش مهم در نظر گرفته شود و کیفیت‌دهی به پروژه‌های شهری یکی از بخش‌های آن باشد. مورد دیگری هم که مشاور به‌عنوان چالش مهم بعدی مطرح کرده پراکندگی شهر است. گسترشی که شهر کرمان به سمت زمین‌های خالی بزرگ اطراف داشته، این وضعیت را ایجاد کرده که شهری با ۱۳ هزار هکتار زمین و جمعیتی در حد ۶۰۰ هزار نفر داریم. به نظر می‌رسد این هم یک ابرچالش درست است ولی در کنار پراکندگی شهر باید سکونتگاه‌های غیررسمی و وضعیت نامعلوم آن و به‌ویژه نگاهی که به برخی از این سکونتگاه‌ها شده و به‌عنوان روستا - شهر در نظر گرفته شده هم حتماً به‌عنوان یک ابرچالش مهم درباره کرمان مطرح شود. موضوع دیگری که در جلسه هم مطرح شد، برنزدینگ شهری است و این که کرمان به دلیل این که دروازه ورود مواد مخدر به کشور بوده، اشتباه نامناسبی در بین شهرهای ایران دارد و باید روی این موضوع به‌طور جدی کار شود. همچنین، به نظر می‌آید در حوزه مسائل فرهنگی هم باید نگاه جدی‌تری در طرح جامع داشته باشیم چرا که نیازمند این هستیم که برخی مباحث فرهنگی مثلاً مطالبه‌گری کرمانی‌ها مورد توجه قرار گیرد. این موارد در جلسه هم مطرح شد و مشاور اعلام کرد که نظر مساعد نسبت به آن دارد.

پس دو مورد از ابرچالش‌هایی که مشاور مطرح کرده که یکی مهاجران و توجه به گردشگری در کرمان نظر دارید. ولی درباره تنش‌های محیطی مشاور زلزله را مورد توجه قرار داده در صورتی که شما معتقدید فرونشست و تغییر الگوی بارش‌ها و ریزگردها مسائل مهم‌تری هستند. درست است؟

نه. نگفتم فرونشست مسئله اصلی است بلکه موضوع این است که مشاور بررسی و معلوم کند که کدام موضوع بحرانی‌تر است. چیزی که مشخص است این که در برخی بحران‌ها مثل ریزگردها از لحاظ داده‌ها و روش برخورد با آن بسیار چالش داریم. بخش مهمی از ریزگردها

به‌خاطر تنش آبی است و مشاور هم به تنش آبی توجه کرده ولی مسئله دیگری که وجود دارد آلاینده‌هایی است که در پی توسعه صنعتی وارد کرمان می‌شود. برخی واحدهای آلاینده مالیات این آلاینده‌ها را هم می‌پردازند ولی این پول‌ها در جای خودش هزینه نمی‌شود. اینکه توسعه صنعتی بسیار مورد تأکید است باید نسبتی که با آینده شهر برقرار می‌کند؛ هم در زمینه محیطی و هم سرمایه‌گذاری و سرمایه‌پذیری مشخص شود. می‌خواهم بگویم ابرچالش‌ها گاهی نسبتی با هم پیدا می‌کنند و مطالبه ما این است که مشاور هم ماهیت این مسائل را به‌طور جدی مورد توجه قرار دهد و هم ارتباطی که برخی از آن‌ها با یکدیگر دارند. همچنین، بنده به‌طور خاص عدم کیفیت فضای شهری را خیلی جدی می‌دانم ولی معتقدم به‌عنوان زیرمجموعه مدیریت شهری باید بر آن تأکید کرد. امروز کرمان فضای شهری باکیفیتی ندارد و مردم با شهر کاری ندارند جز اینکه از مبدا تا مقصدی آمدوش می‌کنند. این که مردم به خاطر شهر در شهر حاضر شوند مسئله بسیار مهمی است که مشاور به‌خوبی آن را مطرح کرده ولی حرف ما این است که ابرچالش مدیریت شهری مطرح شود و زیرمجموعه آن وظایفی برای مدیریت شهری تعریف شود که به چند جنبه از جمله کیفیت‌بخشی به فضاهای شهری دقت شود یا مثلاً راه و شهرسازی تأکید کند که طرح‌های تفصیلی موضعی و موضوعی به‌طور جدی در دستور کار قرار گیرد.

*** توضیحاتی که دادید من متوجه نشدم بالاخره بافت تاریخی در طرح جامع شهر کنار گذاشته شده یا نه؟ در جلسه‌ای که با مشاور داشتید تکلیف این موضوع به‌طور صریح روشن شد؟**

مشاور در اولین جلساتی که برگزار کرده بوده این توضیح را داده بود که بافت تاریخی جزو شرح خدمات ما نیست و قرار شده که جداگانه در قالب طرح بافت تاریخی دیده شود ولی از همان زمان موضع‌گیری جدی صورت گرفت؛ از جمله این که انجمن معماران در جلسه سرمایه‌گذاری بافت تاریخی که با حضور شهردار برگزار شد این نگرانی را مطرح کرد که این چه صحبتی است که بافت تاریخی در شرح خدمات طرح جامع وجود ندارد؟ پس از این، مواضع بعدی مشاور در این زمینه نرم‌تر شد و نکفت بافت تاریخی را در طرح نداریم. می‌گویند بافت تاریخی جزو کار ما هست؛ ولی از لحاظ ارتباطی که با کل شهر برقرار می‌کند و مسائل خاص بافت تاریخی باید در طرحی مجزا دیده شود. اما ما به‌عنوان نهادهای مطالبه‌گر و همچنین اعضای شورای راهبری باید برخورد مشاور با بافت تاریخی را رصد کنیم تا آنچه نیاز است که در قالب طرح جامع دیده شود حتماً مورد توجه قرار گیرد.

یکی از دغدغه‌ها در شهر کرمان گسترش شهر و پراکندگی آن است. آیا مشاور در جریان تهیه طرح جدید همچنان شهر را گسترش می‌دهد یا در این رویکرد تجدیدنظر شده است؟

نگرانی جدی که در جلسه با مشاور مطرح شد همین بود که چرا با وجود این که کرمان چنین گستردگی نگران‌کننده‌ای دارد و با سرانه استاندارد نفر در هکتار مطابقت ندارد، وقتی طرح نهضت ملی مسکن دنبال می‌شود، باز باید به محدوده شهر اضافه شود. البته راه و شهرسازی می‌گوید اراضی‌ای که برای اجرای این طرح در نظر گرفته شده اضافه نشده‌اند بلکه در محدوده شهری بودند ولی به هر صورت این سوال همچنان مطرح است که چرا به جای اینکه از اراضی موجود درون‌شهری استفاده شود، این زمین‌ها برای ساخت‌وساز جدید مورد استفاده قرار می‌گیرند؟ آن هم در شرایطی که ساخت‌وساز در اراضی درون‌شهری هزینه‌ها را به ویژه در تأمین زیرساخت‌ها بسیار کاهش می‌دهد.